

Rektor

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare

Regeringskansliet
(Kulturdepartementet)

Yttrande över betänkandet **Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)**

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Kulturdepartementet) anmodats att inkomma med synpunkter på betänkandet av 2014 års Demokratiutredning *Låt fler forma framtiden!* (SOU 2016:5). Universitetet har följande att anföra.

Utgångspunkten för utredningen är att svensk demokrati på det hela taget fungerar väl. Dock finns det enligt utredningen "tendenser till elitisering av svensk politik som märks i urvalet av förtroendevalda och i partiernas krympning". Påståendet saknar empirisk evidens, om inte begreppet "elit" definieras så tånjbart att det förlorar sin ursprungliga mening. I samhällsdebatten uttrycks ofta farhågor över att rekryteringen till förtroendevalda ämbeten försvårats och att det är allt svårare att hitta tillräckligt kvalificerade personer till dessa. I en av de forskningsrapporter som låg till grund för den förra demokratiutredningen (SOU 1999:130) visade sig den farhågan stämma väl: partiernas rekrytering på lokal nivå var djupt problematisk och problemen hade tilltagit över tid.

Som ny målsättning för demokratipolitiken föreslås "en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande". Med hållbar menas "starka offentliga institutioner som kan fatta beslut effektivt, rättssäkert och transparent." I den mån det finns en officiell demokratipolitisk målsättning torde det dock vara svårt att se hur den skiljer sig från den här föreslagna. I samtliga utredningar som under senare decennier haft i uppdrag att utreda tillståndet i den svenska demokratin har målet om ökat och mer jämlikt deltagande varit i fokus.

En normativ ledstjärna i utredningen är föreställningen att social representativitet är den viktigaste förutsättningen för det politiska systemets legitimitet. "Det finns mycket som talar för att det politiska systemet skulle fungera bättre om personer med funktionsnedsättning, unga och utlandsfödda inte var underrepresenterade i de valda organen", skriver utredningen och pekar på att dessa församlingar förutom att erhålla större legitimitet också skulle tillföras "nödvändig kunskap". Forskning visar emellertid att faktorer som har att göra med det politiska systemets förmåga att lösa problem framstår som väsentligt viktigare för legitimiteten. Målkonflikten mellan deltagande och effektivitet uppmärksammas dock inte i utredningen.

Betänkandets förslag att underlätta folkomröstningar är rimligt och torde kunna få bred uppslutning. Förslaget att införa en "folkmotion" är mer problematiskt och riskerar att

uppfattas som ett slag i luften med tanke på hur få av de motioner som behandlas i riksdagen som möter bifall.

En sänkning av rösträttsåldern, utredningens mest kontroversiella förslag, ter sig tveksamt mot bakgrund av att människor under 18 år enligt FN:s barnkonvention är barn. Det kan svårligen motiveras att den som i samhällets ögon inte är mogen att ta ansvar för sitt eget liv ska vara med och ta ansvar för andra människors livsvillkor. Att skilja mellan rösträttsåldern och myndighetsåldern kan uppfattas som att valhandlingens innebörd förminskas. Utredningen understryker att en sänkning av rösträttsåldern i riksdagsvalen inte är aktuell. Det bör i detta sammanhang erinras om risken för kontraproduktiva effekter om rösträtten enbart omfattar val som upplevs som ”mindre viktiga”. Risken finns att den röstberättigade avstår från att delta eftersom inflytandet enbart i lokala frågor bedöms som oviktigt och att en vana att inte delta i valen därmed grundläggs. Liknande synpunkter har tidigare framförts avseende införandet av rösträtt för utländska medborgare i kommunala val och folkomröstningar 1975. Ska man på försök införa sänkt rösträttsålder bör det samtidigt göras en systematisk studie av ungdomars politiska deltagande före och efter genomförandet av försöket.

Det hävdas i betänkandet att medlemsinflytandet i partierna har stärkts. Emellertid baseras det påståendet på en underlagsrapport vars empiriska tyngd framstår som begränsad och som står i strid med den forskning som finns. På basis av iakttagelsen riktas dock ett antal rekommendationer till partierna: de bör utveckla sitt rekryteringsarbete, demokratisera de interna processerna för partiledarval, sträva efter en jämnare social rekrytering i syfte att förbättra representativiteten, samordna sina nomineringsprocesser i syfte att få en jämnare könsfördelning i nämnder och styrelser – principen bör vara att partierna alltid nominerar en man och en kvinna till kommunala bolagsstyrelser – och överväga begränsningar hur länge enskilda förtroendevalda ska kunna inneha uppdrag i syfte att öka omsättningen på förtroendevalda (i ett läge där det är allt svårare att hitta sådana) för att på så vis motverka ”elitism och maktkoncentration”. Att på detta sätt utfärda rekommendationer hur partierna ska arbeta organisatoriskt ter sig principiellt problematiskt. Partierna är i formell mening inte en del av det offentliga och det är demokratiskt viktigt att slå vakt om det civila samhällets institutioners oberoende.

Hans Adolfsson

Rikard Skårfors